

5.3 บาม (Mullet lift nets)

เครื่องมือนี้มีใช้กันน้อย เป็นเครื่องมือพื้นบ้านที่ใช้จับปลากระบอกบริเวณชายฝั่ง เครื่องมืออวนมีลักษณะคล้ายยอขนาดใหญ่ แต่ไม่มีคันยอ และปูฝืนอวนไว้ที่พื้นทะเล รอเวลาให้ปลากระบอกเข้ามาบริเวณศูนย์กลางของฝืนอวน แล้วยกขอบอวนทั้งสี่ด้านให้พื้นผิวน้ำ จำนวนคนที่ใช้ขึ้นอยู่กับลักษณะของเครื่องมือ มี 2 แบบ ถ้าเป็นแบบจังหวัดนครศรีธรรมราช จะใช้คน 5 คน

ส่วนบามแบบจังหวัดสงขลาเป็นบามแบบไม่มีถูง บามชนิดนี้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ทะเลสาป หรือคลองน้ำเค็ม มีการใช้กันน้อย ส่วนใหญ่พบที่จังหวัดสงขลา ใช้จับปลากระบอก ปลากระทุงเหว ซึ่งชอบว่ายบริเวณผิวน้ำ เครื่องมือนี้จะมีร้านสูงหนึ่งร้านสำหรับเฝ้าดูฝูงปลาและติดตั้งถูงมือ อวนรูปสี่เหลี่ยมประกอบเข้ากับคันบาม จำนวน 2 คัน และปูไว้ที่พื้น รอเวลาให้สัตว์น้ำว่ายเข้ามาแล้วยกอวนขึ้นเหนือผิวน้ำโดยใช้ถูง จำนวนคน 1 คน

จังหวัดที่พบมาก ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และสงขลา

เรือและอุปกรณ์ เรือประมงขนาด 7 - 9 เมตร 1 ลำ เครื่องยนต์นอกเรือ ขนาด 5 - 10 แรงม้า

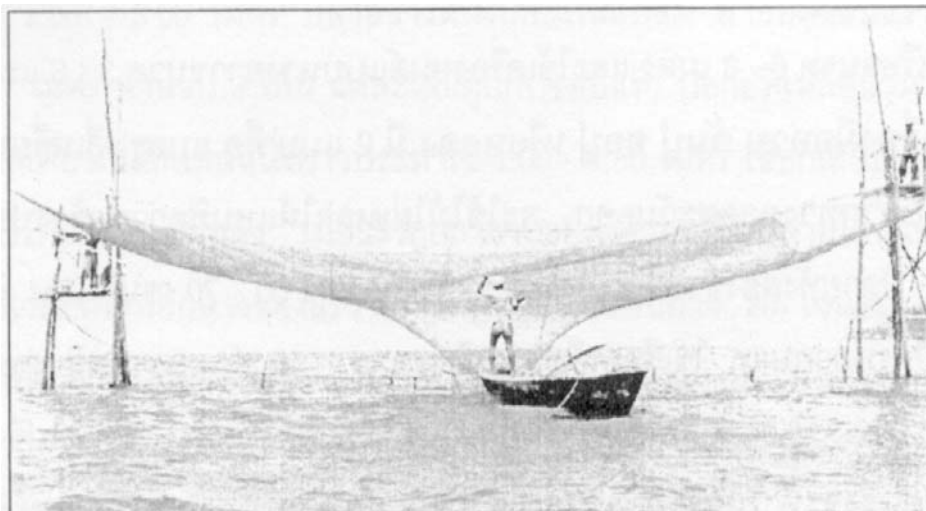
เครื่องมืออวน บามแบบจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นแบบมีถูง ประกอบด้วยส่วนที่เป็นปีก จะตั้งตั้งฉากกับแนวชายฝั่ง เริ่มตั้งแต่ชายหาดออกมา ยาวประมาณ 200 เมตร ทำด้วยเนื้ออวนรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดตา 4 - 5 เซนติเมตร นำไปขึงกับหลักไม้ ซึ่งปักให้เผล่พื้นน้ำ และห่างกันประมาณ 4 เมตร ที่ปลายสุดของปีกอวนจัดทำร้านนั่ง หรือที่ปักไว้ 4 มุม ด้านกว้างห่างกัน 10.70 เมตร ด้านยาว 15.30 เมตร ความสูงของร้านประมาณ 6 - 7 เมตร เหนือผิวน้ำ แต่ละมุมของร้านปักหลักเพิ่มอีก 1 หลัก ทำด้วยไม้ยาวประมาณ 10 เมตร ใช้สำหรับขึงอวนและชักอวนขึ้นลง โดยตั้งเชือกผ่านรอก 2 ตัว ซึ่งอยู่ที่ปลายหลักและโคนหลัก รอกที่โคนหลักจะผูกเข้ากับถูงเหล็ก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 20 เซนติเมตร ซึ่งคล้องกับหลักและยึดกับมุมอวนแต่ละมุม อวนบามตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาด 15.30 x 10.70 เมตร มีขนาดตาอวน 25 มิลลิเมตร บริเวณศูนย์กลางของฝืนอวนจะเป็นช่องสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละ 150 ซม. เพื่อใส่อวนรูปถูงขนาดตา 40 และ 20 มิลลิเมตร ความยาวของถูงอวนประมาณ 2 เมตร กันถูงสามารถนำสัตว์น้ำออกได้โดยการแก้มือออก

ส่วนบามแบบจังหวัดสงขลาจะตั้งอยู่บริเวณริมฝั่ง ห่างฝั่ง 10 - 50 เมตร น้ำลึก 1.50 - 3.00 เมตร ประกอบด้วยร้านนั่ง หรือร้านบาม ทำด้วยเสาไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 - 13 เซนติเมตร ยาว 10 - 16 เมตร ปักติดกับพื้นคลองเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดพื้นที่ประมาณ 3 x 3 เมตร หรือใช้เพียง 2 ต้น แล้วใช้ไม้ยึดให้แข็งแรง ด้านใกล้ฝั่งใช้ไม้ทำเป็นชั้นบันได ด้านบนสุดมุงด้วยทางมะพร้าว ถัดลงมาไม้พื้นปูเป็นที่นั่ง ได้ที่นั่งมีถูงไม้แบบมือหมุน 1 อัน และไม้พาดสำหรับยื่นหมุนถูงร้านนั่งจะยึดให้แข็งแรงโดยใช้เชือกผูกโยงกับเสาทั้งสี่ต้น แล้วนำไปยึดกับหลักที่ปักห่างออกไปเล็กน้อย มีปีกทำด้วยหลักไม้และเศษอวนหนึ่งปีกอยู่ด้านในระหว่างริมฝั่งกับร้าน

คันบาม เป็นไม้ยาว 10 - 12 เมตร จำนวน 1 คู่ ทำด้วยไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5 - 6 เซนติเมตร โคนคันบามผูกยึดกับเสาได้น้ำ ปลายคันบามด้านนอกมีระยะห่างกัน 10 - 12 เมตร และมีเชือกขนาด 10 มิลลิเมตร ผูกยึดใกล้ปลายคันบาม แล้วนำมายึดกับหลักได้น้ำซึ่งปักห่างออกไปทางด้านข้าง ป้องกันมิให้ปลายคันบามหุบเข้าหากัน นอกจากนี้ที่ปลายคันบามทั้งสองยังมีไม้ขนาดเล็กยาว 1.50 เมตร มัดกับปลายคันบาม เพื่อใช้ขึงอวนขนาดกว้าง 1 เมตร สำหรับช่วยสกัดกั้นปลาและบอกตำแหน่งมุมอวนด้านนอกขณะจุ่มอวนไว้ที่พื้น

อวน เป็นเนื้ออวนไนลอนขนาดตา 25 - 30 มิลลิเมตร ตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด 12 x 12 เมตร มุมอวนด้านนอกผูกกับปลายคันบามทั้งสองคัน ส่วนมุมอวนด้านในผูกต่อกับเชือกที่โยงมาจากถูงมือ พร้อมกับมีก้อนหินขนาด 2 กิโลกรัม ถ่วงที่มุมอวนทั้งสอง และเพื่อป้องกันมิให้มุมอวนด้านในหุบเข้าหากัน แต่ละมุมจะมีเชือกสองเส้นผูกที่มุมอวน แล้วนำไปยึดกับหลักหรือสมอที่อยู่ด้านข้างซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 10 เมตร

วิถีทำการประมง บามแบบมีถุงส่วนใหญ่ทำการประมงเวลากลางวัน ช่วงน้ำขึ้น แหล่งทำการประมงน้ำลึก 3 - 4 เมตร โดยนำเรือมาส่งลูกเรือขึ้นประจำที่ที่นั่งร้านทั้ง 4 มุม จมอวนไว้ที่พื้นทะเล แล้วเฝ้ารอกฝูงปลากระบอกซึ่งว่ายลัดเลาะตามแนวชายฝั่ง และตามแนวปึกอวน เมื่อฝูงปลาเข้ามาอยู่ในกึ่งกลางผืนอวน ซึ่งปูไว้กับพื้นทะเล ลูกเรือที่อยู่ประจำร้านจะดึงเชือกที่ร้อยผ่านรอกปลายเสา เพื่อยกอวนขึ้นจากพื้นทะเลและอยู่เหนือผิวน้ำ ฝูงปลากระบอกจะไปรวมกันอยู่ที่ก้นถุง นำเรือเข้าไปใต้ผืนอวนเพื่อแกะเชือกผูกก้นถุงและนำปลากระบอกใส่เรือ ผูกก้นถุงใหม่ให้เรียบร้อยและจมอวนไว้ที่พื้นทะเลรอจับปลากระบอกฝูงใหม่ต่อไป

บามแบบมีถุง

สำหรับบามแบบจังหวัดสงขลาเป็นบามแบบไม่มีถุง ใช้ทำประมงในเวลากลางวันช่วงน้ำขึ้น โดยชาวประมงประกอบอวนเข้ากับคันทบาม แล้วจมคันทบามและผืนอวนทั้งหมดไว้ที่พื้น ขึ้นไปนั่งเฝ้าดูฝูงปลาบนร้าน รอเวลาจนกว่าจะมีฝูงปลากระบอกว่ายมาที่กึ่งกลางผืนอวนจึงกว้านหรือจุดเชือกผูกมุมอวนด้านใน เพื่อยกขอบอวนทั้งสี่ด้านสูงพ้นผิวน้ำประมาณ 1 เมตร ทำให้ปลาหนีออกไปไม่ได้ จากนั้นจึงลงจากร้านนั่ง เพื่อยกอวนและตักปลาใส่เรือ เสร็จแล้วทำซ้ำใหม่แบบเดิม

สัตว์น้ำที่จับได้ ส่วนมากเป็นปลากระบอก และปลากระทุงเหว

บาม และวิถีทำการประมง